

Handleiding video-hometraining in gezinnen met meervoudige en complexe problemen

Marij Eliëns
Mariëtte Braam
Thalina van Renssen
Marjan de Lange

Deze productie kwam tot stand met steun van Kenter Jeugdhulp en het Leger des Heils Noord Nederland.

Handleiding video-hometraining in gezinnen met meervoudige en complexe problemen

Onder redactie van AIT

Marij Eliens (eindredactie), Mariette Braam, Thalina van Renssen, Marjan de Lange

ISBN 978 90 8850 647 5

NUR 847 / THEMA JNE

© 2020 Associatie voor Interactiebegeleiding en Thuisbehandeling (AIT) / B.V. Uitgeverij SWP

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (Postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met Uitgeverij SWP voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen door een onderwijsinstelling van een gedeelte uit deze uitgave, in papieren vorm of digitaal, (bijvoorbeeld voor plaatsing ervan op uw digitale leeromgeving of in een reader) kunt u zich richten tot: Stichting UvO, Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, Tel. 023-8700212, www.stichting-uvo.nl UvO@cedar.nl

Inhoud

Voorwoord 9

Inleiding 11

1 Gezinnen met meervoudige en complexe problemen 15

- 1.1 Kenmerken van deze gezinnen 16
 - Licht verstandelijke beperking 16
 - Verslaving 18
 - 'Weerbarstig' voor hulp 19
- 1.2 Verklaringen en aanknopingspunten voor hulp 20
 - Communicatie- en opvoedstijl 21
 - Gehechtheidsontwikkeling 22
 - Bouwstenen van gehechtheid 23
- 1.3 Indicaties en contra-indicaties 33
- 1.4 Doelstelling 34
 - De veiligheid van het kind 35

2 Visie, uitgangspunten en basishouding en –voorwaarden 37

- 2.1 Basisvisie op de doelgroep 37
- 2.2 Uitgangspunten van video-hometraining 38
 - Kinderen nemen vanaf de geboorte initiatieven om contact te maken 38
 - Ouders en kind hebben een fundamentele betrokkenheid 39
 - Ouders zijn actief en intuïtief 39
 - Elk kind heeft behoefte aan aandacht en contact met zijn ouders en geniet daarvan 39
 - Ouders willen een prettige gezinssfeer en zijn gericht op geslaagd contact 40
- 2.3 Samenhang tussen de uitgangspunten en de ontwikkeling van kinderen 40
- 2.4 Basishouding video-hometrainer 42
- 2.5 Competenties van de video-hometrainer 45
 - Boven het eigen specialisme kunnen staan 45
 - Betrouwbaar zijn en open communiceren 45

	Inventief zijn en lef hebben	45
	Respect voor privacy en kwetsbaarheden	46
2.6	Voorwaarden voor uitvoering van video-hometraining	46
3	Basiscommunicatie	49
3.1	De theorie van de basiscommunicatie	49
	Cluster 1: Initiatief en ontvangst	50
	Cluster 2: Uitwisseling in de kring	53
	Cluster 3: Overleg	56
	Cluster 4: Conflicthantering	59
3.2	Leidinggeven aan de basiscommunicatie in de verschillende ontwikkelingsfasen	61
	Basiscommunicatie en basishouding bij het jonge kind	62
	Basiscommunicatie en basishouding bij schoolkinderen	64
	Basiscommunicatie en basishouding bij jongeren en volwassenen	65
	Wat helpt bij leidinggeven aan communicatie in gezinnen met meervoudige en complexe problemen?	67
4	Toepassing van video-hometraining in gezinnen met meervoudige en complexe problemen	73
4.1	Aanpak en stappen video-hometraining	73
	Stap 1. Introductie aan de ouders	74
	Stap 2. Het maken van video-opnames	75
	Stap 3. Interactie-analyse	76
	Stap 4. Het terugkijkgesprek	77
	Aandachtspunten bij specifieke problemen	81
4.2	Aanpak toegespitst op gezinnen met meervoudige en complexe problemen	83
	De rol van de video-hometrainer tijdens een video-opname	83
	Video-hometraining bij jongeren van 12+ en aanpak bij deze leeftijd	88
5	Samenwerken vanuit één plan	93
5.1	Aandachtsvelden van het trajectplan in de hulp aan het gezin	93
	Aandachtsveld 1: Basiscommunicatie	95
	Aandachtsveld 2: Het dagelijks gezinsleven	96
	Aandachtsveld 3: Ontwikkeling van het kind	97
	Aandachtsveld 4: Ontwikkeling van ouders	98

- Aandachtsveld 5: Maatschappelijk functioneren 99
- 5.2 Vertalen van doelen naar werkpunten in het trajectplan 100
- 5.3 Aandachtspunten bij de uitvoering van trajectplan bij gezinnen met meervoudige en complexe problemen 102
- 5.4 Samenwerken met ouders, netwerk en professionals 104
 - Regie bij de ouders 104
 - Werken vanuit één plan 105
 - Heldere rol- en taakverdeling 105
 - Bevorderen van de communicatie tussen alle betrokkenen 105

Literatuurlijst 107

- Websites 108
- Internetbronnen 108

Bijlagen

- 1. Basiscommunicatieschema 110
- 1a. Basiscommunicatieschema met picto's 112
- 2. Trajectplan 114

Voorwoord

Video-hometraining (VHT) is een methodiek die door de Associatie voor Interactiebegeleiding en Thuisbehandeling wordt behartigd. AIT is methodiekeigenaar en verantwoordelijk voor de kwaliteit van de uitvoering van de methodiek. AIT werkt samen met organisaties in het land, die zich richten op de zorg voor jeugd. In nauwe samenwerking met deze partners worden de opleidingen ontwikkeld en gegeven en wordt de kwaliteit van de uitvoering van de methodiek (ook na de opleiding) geborgd.

In 1994 werd het boek *Video-hometraining in gezinnen* geschreven door H. Biemans, onder redactie van J. Dekker. De inhoud van deze handleiding is grotendeels gebaseerd op de inhoud zoals dat indertijd beschreven is in het boek *Video-hometraining in gezinnen*. We hebben de visie, de uitgangspunten en het gedachtengoed van video-hometraining in deze handleiding weergegeven, zoals dat indertijd door Biemans is vastgelegd. Daarnaast is er veelvuldig gebruikgemaakt van een aantal interne notities en documenten, die door verschillende opleiders en coördinatoren in de loop der jaren geschreven zijn ten behoeve van het werken met video-hometraining in gezinnen met meervoudige en complexe problemen. Omdat we niet alle referenties hebben kunnen achterhalen, willen we allen via deze weg bedanken voor hun bijdrage aan deze handleiding.

Veel dank aan Marjan Hoogland, die veel aandacht heeft gehad gedurende haar loopbaan voor deze groep ouders en kinderen en het fundament legde voor deze handleiding. Zij verzamelde en bundelde kennis en ervaring vanuit de praktijk, wat uiteindelijk heeft geleid tot een beknopte overzichtelijke handleiding.

Veel respect en waardering hebben we voor Marjan de Lange. De voortvarende manier waarop zij de regie heeft gevoerd over het proces dat voorafging aan de totstandkoming van deze handleiding gaf een impuls en motiveerde enorm. Dankzij haar gestructureerdheid, uitstekende redactie en gedreven aansturing werden we gestimuleerd om het schrijven van de handleiding binnen de termijn te voltooien.

Verder veel dank aan Kenter Jeugdhulp en aan het Leger des Heils Noord Nederland voor het beschikbaar stellen van inhoudelijke kennis en tijd van hun professionals om deze handleiding te schrijven.

Speciale dank voor Kenter Jeugdhulp voor de financiële ondersteuning, dat het schrijven van deze handleiding mogelijk maakte.

Een aantal meelezers heeft een steentje bijgedragen aan de totstandkoming van deze handleiding. Dank aan Marloes Ambagtsheer (TRIAS Jeugdhulp), Rian Bosma (Kentalis), Dorini Janssen (De Rading), Annemiek de Jong (Mee Samen), Monique Konings (AIT), Zoë Terken (AIT) en Corinne Verheule (FIOM/SAV).

Wij wensen iedere video-hometrainer en andere geïnteresseerden veel inspiratie en kennis toe en hopen dat deze handleiding een basis is voor het inzetten van video-hometraining in gezinnen met meervoudige en complexe problemen.

Marij Eliëns (eindredactie), AIT

Mariëtte Braam, AIT/Kenter Jeugdhulp

Thalina van Renssen, AIT/Leger des Heils Noordoost Nederland

Inleiding

Video-hometraining (VHT) is een methodiek die veelvuldig wordt ingezet bij de hulp aan gezinnen met meervoudige en complexe problemen. Bij het definiëren van het begrip ‘gezinnen met meervoudige en complexe problemen (GMCP)’ volgen we de richtlijn van het NJi en hanteren we de definitie zoals die gegeven is door J. Knot-Dickscheit en E.J. Knorth (2019). Zij definiëren GMPC als gezinnen die op verschillende levensgebieden te kampen hebben met grote moeilijkheden. Deze multiprobleemsituaties bedreigen het welbevinden en de ontwikkeling van kinderen in deze gezinnen, ook op langere termijn. Door intensieve hulpverlening wordt getracht het gezin als geheel op alle levensgebieden te ondersteunen.

De video-hometraining in deze gezinnen vraagt specialistische kennis en vaardigheden van de video-hometrainer (VHT-er). We bedoelen met video-hometrainer zowel mannelijke als vrouwelijke hulpverleners.

Hulp voor gezinnen met meervoudige en complexe problemen vraagt meer dan alleen ondersteuning van het contact met basiscommunicatie om de problemen te kunnen hanteren of op te lossen. Vaak is er langdurige hulp nodig en wordt er, naast het basiscommunicatieschema, ook gewerkt met een hulpverleningsplan, het zogenaamde trajectplan (Biemans, 1994). Dit gaat altijd in afstemming en samenwerking met andere hulpverleners in het gezin.

Harrie Biemans, ontwikkelingspsycholoog en ontwikkelaar van video-hometraining, ontwikkelde zowel het basiscommunicatieschema als het trajectplan. Beiden zijn in de loop der jaren meegenomen in de verdere ontwikkeling van de methodiek en in deze handleiding verwerkt.

In hoofdstuk 1 zullen we vooral algemene informatie geven over de gezinnen met meervoudige en complexe problemen. Daarbij hebben we aandacht voor het werken met de bouwstenen van hechting, omdat dat bij video-hometraining in deze gezinnen een essentieel onderdeel is. We zullen de doelstelling van VHT met betrekking tot het werken met deze gezinnen beschrijven en de indicaties en contra-indicaties aangeven.

In hoofdstuk 2 geven we een beknopte beschrijving van de visie en de uitgangspunten van video-hometraining en van de basishouding en -voorwaarden voor de uitvoering ervan door

de video-hometrainer. We geven een basisvisie op de doelgroep en zullen de uitgangspunten van video-hometraining toelichten in samenhang met de ontwikkeling van het kind en hoe de visie en de uitgangspunten verankerd zitten in de kennis, de basisattitude en vaardigheden van de video-hometrainer.

Hoofdstuk 3 is vooral gericht op het uitleggen van het kernbegrip binnen video-hometraining: de basiscommunicatie.

In hoofdstuk 4 wordt de inhoud van hoofdstuk 2 en 3 verder uitgewerkt met betrekking tot het werken in de praktijk met video-hometraining in gezinnen met meervoudige en complexe problemen.

Ten slotte biedt hoofdstuk 5 een verdieping in het werken met video-hometraining door middel van het werken met het trajectplan. In dit trajectplan worden vijf aandachtsvelden beschreven waarop de begeleiding gericht is. Ook geven we aan hoe dit traject past binnen de samenwerking met andere hulpverleners in het kader van één plan voor één gezin.

In de verschillende hoofdstukken zijn de topics aangegeven door de pionnen in de kantlijn en deze zijn voor de lezer een aangrijpingspunt om belangrijke issues snel te vinden.

1 Gezinnen met meervoudige en complexe problemen

In dit eerste hoofdstuk zullen we beschrijven wat we binnen de video-hometraining verstaan onder gezinnen met meervoudige en complexe problematiek. We hanteren hierbij de richtlijn van het Nederlands Jeugdinstituut (NJI) en de beschrijving, zoals die gegeven wordt door Knot-Dickscheit & Knorth (red.) in het boek *Gezinnen met meervoudige en complexe problemen* (2019).

We noemen enkele kenmerken van deze gezinnen en maken daarbij onderscheid tussen de gezinnen waarbij de ouders licht verstandelijk beperkt zijn, er sprake is van psychiatrische problematiek en ouders die verslaafd zijn. Juist bij deze ouders hebben de video-hometrainers vaak te maken met een bepaalde mate van weerstand om zich te laten filmen. We hebben aandacht voor wanneer ouders weerbarstig zijn voor hulp. We beschrijven welke extra vaardigheden dat vraagt in de begeleiding.

Verder zullen verklaringen en aanknopingspunten voor de hulp met video-hometraining aan bod komen. Deze worden uitgewerkt in communicatie- en opvoedstijlen en de gehechtheidsontwikkeling.

Ook worden de indicaties en de contra-indicaties toegelicht die van toepassing zijn bij video-hometraining voor deze doelgroep.

Bovendien besteden we in dit hoofdstuk aandacht aan de doelstelling van video-hometraining in gezinnen met meervoudige en complexe problematiek, waarbij de veiligheid van het kind centraal staat.

Ten slotte worden de voorwaarden benoemd voor een adequate uitvoering van video-hometraining bij deze gezinnen.

Video-hometraining voor gezinnen met meervoudige en complexe problematiek wordt aangeboden aan gezinnen die gedurende langere tijd kampen met meerdere problemen. Naar schatting is in drie tot vijf procent van alle gezinnen in Nederland sprake van meervoudige en complexe problematiek. Het gaat om 75.000 tot 116.000 zogenaamde multiprobleemgezinnen: een gezin waar minimaal één ouder en één kind langdurig kampen met een combinatie van sociaaleconomische en psychosociale problemen (Van der Steege & Zoon, 2015). Vanwege de meervoudige en complexe problemen is video-hometraining in deze gezinnen altijd een aanvulling op andere vormen van hulp voor het gezin.

De problemen in deze gezinnen zijn chronisch, complex, met elkaar verweven en vaak intergenerationeel. Jeugdprofessionals geven aan dat het bij deze gezinnen vaak het moeilijkst is om de hulp op de goede manier aan te laten sluiten.

1.1 Kenmerken van deze gezinnen¹

Gezinnen met meervoudige en complexe problemen doen op grond van de aard, omvang en complexiteit van hun problemen een meer dan gemiddeld beroep op de hulpverlening. De gezinnen hebben vaak te maken met problemen als een licht verstandelijke beperking, psychische problematiek en verslaving.

De omvang van de problematiek is groter, omdat er sprake is van intergenerationele problemen. Ze zijn complex van aard, omdat ze onderling met elkaar samenhangen en een oplossing van een probleem soms weer nieuwe problemen oproept.

Daarbij zijn er complicerende factoren vanuit de sociaaleconomische situatie van deze gezinnen, zoals werkeloosheid, migratieproblemen, schulden en armoede. De aard van de problematiek en de complicerende factoren versterken elkaar, waardoor de problemen vaak een chronisch karakter hebben gekregen. De ouders worden vaak zo in beslag genomen door de problemen in het leven van alledag dat ze onvoldoende aan het ondersteunen van de ontwikkeling van hun kinderen toekomen. Hierdoor raken kinderen in de knel en wordt een gezonde ontwikkeling bedreigd. Tegelijkertijd hebben veel van deze gezinnen een enorme veerkracht, die maakt dat ze een bepaalde mate van evenwicht bereiken. De fundamentele betrokkenheid tussen de ouders en het kind blijft aanwezig en dit vormt het vertrekpunt voor de video-hometraining.

Licht verstandelijke beperking

Bij gezinnen met meervoudige en complexe problemen is het aandeel van ouders met een verstandelijke beperking bovengemiddeld. Ouders worden geclassificeerd als verstandelijk beperkt, wanneer zij op verstandelijk beperkt niveau functioneren. In de context van armoede, slecht onderwijs en schulden kunnen mensen die cognitief misschien wel mogelijkheden zouden hebben, toch functioneren op verstandelijk beperkt niveau, als gevolg van een beperkt sociaal aanpassingsvermogen (Moonen, 2015).

Ouders met een licht verstandelijke beperking kunnen meer dan gemiddeld moeite hebben met het verrichten van allerlei dagelijkse taken, zoals het plannen en organiseren van een

1 De beschrijving van de doelgroep is ontleend aan de Richtlijn Multiprobleemgezinnen (Van der Steege & Zoon, 2015).

huishouden, het regelen van de (financiële) administratie, het onderhouden van contacten met instanties zoals school et cetera. Ook hebben zij vaak meer dan gemiddeld moeite met opvoeden en stimuleren van de ontwikkeling van hun kinderen. Vaak wordt hulp bij deze ouders ingezet naar aanleiding van signalen vanuit het netwerk en door een regiehouder of bijvoorbeeld een voogdijinstelling.

Reden om hulp te vragen door of voor deze ouders is divers, zoals:

- de ouder komt met een gericht probleem als ‘mijn kind luistert niet’;
- de ouder geeft aan dat partners elkaar niet begrijpen of niet op een lijn zitten met betrekking tot de opvoeding;
- de ouder heeft te maken met een kind met een (vermoedelijke) ontwikkelingsachterstand en voelt zich daardoor onmachtig;
- de ouder verklaart het gedrag van het kind als onwil, waardoor de relatie beschadigd wordt.

VHT kan voor ouders met een licht verstandelijke beperking aanvullend zijn op compenserende en ondersteunende hulp, omdat de focus van VHT ligt op de kracht en het versterken van wat ouders wel goed doen of wat al wel lukt. VHT is uiterst waardevol, doordat de dingen die besproken worden ook zichtbaar en te duiden zijn op de beelden.

Wanneer de video-hometrainer met deze ouders verkent wat werkbare doelen zijn, komt vaak de onderliggende beleving ter sprake. Het komt voor dat deze ouders een negatieve betekenis ontlenen aan initiatieven van hun kind. Bijvoorbeeld: ‘Hij doet het om mij te dwars te zitten’ of ‘Hij wil gewoon niet luisteren’. Het bespreken van beelden helpt om dit anders te labelen, zodat ouders de intenties gemakkelijker kunnen herkennen. Ouders kunnen dan tot een andere beleving komen, zodat er ruimte komt om het kind te ondersteunen in de ontwikkeling. De concrete beelden helpen de video-hometrainer ook om de aandacht van de ouders te verschuiven van gerichtheid op hun eigen initiatieven naar de initiatieven van het kind om zich te ontwikkelen.

Psychiatrische problematiek

In gezinnen die meervoudige en complexe problemen hebben ontwikkelen vaak meerdere gezinsleden psychische problematiek. Vaak betreft het een aandoening bij een van de ouders, bijvoorbeeld een chronische depressie, een stoornis in het autismespectrum, een persoonlijkheidsstoornis of een psychose. Dit betekent dat ouders tijdelijk minder dan gemiddeld emoti-

oneel beschikbaar zijn voor de opvoeding van hun kind en afhankelijk van de ernst van hun problemen minder dan gemiddeld in staat zijn om de verschillende dagelijkse taken uit te voeren.

De KOPP kinderen (kinderen van ouders met psychiatrische problemen) zijn heel kwetsbaar, omdat er vaak sprake is van rolwisseling of parentificatie. De kinderen lijken soms onverwoestbaar, maar extra aandacht voor deze kinderen is van belang.

Kinderen die opgroeien in gezinnen met meervoudige en complexe problemen lopen een grote kans om zelf psychische problemen te ontwikkelen. Daarbij is het voor de ouders van deze kinderen een zware opgave om een adequaat antwoord te hebben op de problemen die dit met zich meebrengt. Niet zelden leidt het tot een breuk in de partnerrelatie, met overbelasting en disfunctioneren van de achtergebleven ouder tot gevolg.

Vragen die deze ouders kunnen stellen zijn:

- Hoe kan ik leidinggeven aan mijn gezin met de beperkte energie die ik heb?
- Hoe kan ik op mijn kind reageren, wanneer ik het lastig vind om me in mijn kind te verplaatsen?
- Hoe kan ik in mijn ouderrol blijven terwijl ik me kwetsbaar voel?

Verslaving

Bij gezinnen met meervoudige en complexe problematiek komt verslaving bovengemiddeld voor. Verslaving kan vele vormen hebben zoals game-, medicatie-, koop-, alcohol- en drugsverslaving. Het dagelijks leefritme van een ouder met een verslaving staat vaak haaks op een gezond dagelijks leefritme voor het kind. Ouders met een verslaving zijn onvoldoende beschikbaar voor hun kind tijdens de verslaving. Een goed zicht op risicofactoren en beschermingsfactoren helpt om een juiste inschatting te maken met betrekking tot de veiligheid van het kind. Dit levert ook zicht op aangrijpingspunten voor begeleiding. Een goed functionerend netwerk dat betrokken is of kan worden is bijvoorbeeld een beschermende factor.

In de begeleiding van verslaafde ouders is het inschatten van de veiligheid van belang. Het vraagt om een doortastende en recht door zee benadering om met verslaafde ouders te werken. Doordat ze zowel vanuit het eigen netwerk als het professionele netwerk worden geconfronteerd met negatieve attitudes, spelen er vaak schaamte en schuldgevoelens. Deze gevoelens worden weggeredeneerd door de neiging om de problemen te bagatelliseren. De vraag is dan hoe je goed kan aansluiten bij een ouder met andere normen en waarden dan jijzelf.

Een respectvolle en vriendelijke benadering in combinatie met een duidelijke en concrete insteek voor de hulp is nodig. De video-hometrainer benoemt in de allereerste plaats het belang van het kind en sluit zo aan bij wat voor de ouder ten diepste van waarde is.

Bij deze ouders zijn de volgende aandachtspunten van belang:

- Is er zicht op de mate van beschikbaarheid en zijn daar afspraken over te maken?
- Is er tenminste één ouder die voldoende beschikbaar is?

Kinderen van ouders met een verslaving zijn zelf ook kwetsbaar voor het ontwikkelen van een verslaving. Kinderen zijn zich vaak niet bewust van de verslaving van hun ouders, omdat ze geen andere situatie kennen.

‘Weerbarstig’ voor hulp

Bij ouders met meervoudige en complexe problemen wordt vaak genoemd dat ze weerbarstig zijn voor hulp. De hulpvraag bij aanmelding komt regelmatig van een verwijzer in plaats van de ouders zelf. Video-hometraining aan deze gezinnen vraagt meer dan gemiddeld om de hulpvraag van de ouders te verhelderen en deze te vertalen in intenties, behoeftes en haalbare uitkomsten. Het is belangrijk om ouders niet te overvragen of voor de troepen uit te lopen. Als ouders voortdurend iets wordt gevraagd wat ze op dat moment niet lijken te durven, kunnen of willen, roept dit schuldgevoelens op bij ouders. In plaats van overvragen is het belangrijk om zeer zorgvuldig af te stemmen op de eigen dilemma’s van de ouders, hen te bekrachtigen in hun intenties en op zoek te gaan naar kleine haalbare stappen en deze te ondersteunen met voldoende hulpmiddelen om de kans op succes te vergroten.

Als ouders niet lijken te willen, dan is de motivatie nog niet aanwezig en ga je als hulpverlener gemakkelijk te snel. Het is dan belangrijk om beter af te stemmen op het tempo en niveau van de ouders. Daarbij onderzoekt de video-hometrainer de redenen waarom ouders niet willen of weerbarstig zijn. Heeft het te maken met de ervaren problemen? Hebben ze veel en slechte ervaringen gehad met hulpverlening? Ervaren ze veel stress en hebben ze te weinig ruimte in hun hoofd om hulp te ontvangen? Op basis van deze vragen kan het tempo en de beleving worden afgestemd. De video-hometrainer stelt zichzelf daarbij regelmatig de vraag of hij voldoende aansluit op het tempo van de ouder en of hij de ouder voldoende ontvangt ondanks de weerstand die ze hebben.

Het ontrafelen van de veelheid aan problemen tot enkelvoudige problemen en prioritering is een belangrijke eerste stap in de hulp aan deze ouders. Het helpt ouders om eerst stil te staan bij de communicatie in het gezin. Daarbij kan eerst een kort traject video-hometraining worden aangeboden om de ouder te laten ervaren of de hulp aansluit en past. Vaak merkt de ouder hoe prettig het is om te werken aan de hand van beelden van de concrete, dagelijkse gezinssituatie. Deze ervaring helpt bij het overtuigen van de ouder dat op deze manier het verbeteren van het welzijn van het kind, plezierig contact met het kind en het behalen van doelen mogelijk is.

Daarnaast kan het zo zijn dat ouders iets wel willen, maar nog niet kunnen, omdat een bepaalde vaardigheid nog niet aanwezig is of omdat ouders onvoldoende ondersteuning ontvangen om een bepaalde vaardigheid toe te passen. De video-hometrainer maakt ook in dat geval te grote stappen. Wanneer ouders graag willen dat het contact met hun kind verbetert, terwijl er weinig verandering zichtbaar is, overvraagt de video-hometrainer de ouder mogelijk. De video-hometrainer vraagt dan wellicht iets wat de ouder zelf ook niet geleerd of ervaren heeft in zijn eigen jeugd. In dat geval heeft de video-hometrainer respect hiervoor en geeft hij erkenning en aanvullend psycho-educatie, bijvoorbeeld aan de hand van de bouwstenen voor gehechtheid (zie paragraaf 1.2). In deze situaties is het belangrijk om zeer zorgvuldig af te stemmen, te werken aan kleine haalbare doelen en voldoende hulpbronnen in te zetten, bijvoorbeeld in de vorm van visuele ondersteunende middelen of ondersteuning vanuit het netwerk.

Zowel bij 'niet kunnen' als 'niet willen' is het belangrijk dat de video-hometrainer zich aanpast aan het gezin, door aan te sluiten bij de behoeften van de ouders en de vragen en knelpunten die ze ervaren. De video-hometrainer vraagt zich daarbij af wat een eerste stap op weg naar verbetering kan zijn voor deze ouders. Door een juiste basishouding versterkt de video-hometrainer de kans dat ouders mee willen werken.

1.2 Verklaringen en aanknopingspunten voor hulp

Bij de problemen die spelen in gezinnen met meervoudige en complexe problemen, speelt vaak een veelvoud aan risico- en in standhoudende factoren een rol. Voor een overzicht hiervan wordt verwezen naar Van der Steege & Zoon (2015). In deze handleiding gaan we specifiek in op de verklarende factoren vanuit de communicatie en de opvoeding, aangezien de video-hometrainer daar zijn aanpak op afstemt.